

14 september 2019
Auteur: Lotte Kamphuis

ONDERZOEK: LEENSTELSEL OF BASISBEURS

Samenvatting

Meerderheid wil van het leenstelsel af en de basisbeurs terug

Het sociale leenstelsel mag afgeschaft worden en de basisbeurs voor studenten moet terugkomen. Dat vinden de meeste deelnemers aan een onderzoek onder 23.000 leden van het EenVandaag Opiniepanel.

Zeven van de tien (71 procent) zien het liefst dat de basisbeurs heringevoerd wordt. Kiezers van alle politieke partijen zijn hier in meerderheid voor. Slechts 15 procent wil het huidige leenstelsel graag houden.

Niet ter discussie

De regeringspartijen zijn het onderling nooit eens geweest over het leenstelsel. Bij de formatie spraken ze daarom af om het leenstelsel niet ter discussie te stellen in de huidige kabinetsperiode. CDA en ChristenUnie zijn altijd tegen dit stelsel geweest en VVD en D66 waren destijds voorstander.

De achterbannen van deze partijen staan in het onderzoek juist positief tegenover de terugkomst van de basisbeurs voor studenten in het hoger onderwijs: 56 procent van de VVD-kiezers en 80 procent van de D66-kiezers verkiezen nu de herinvoering van de basisbeurs boven het huidige leenstelsel.

Grote schuld

Panelleden vinden vooral dat je jonge mensen niet moet belasten met een hoge schuld aan de start van hun volwassen leven. Een deelnemer schrijft: "Studenten beginnen hun carrière met een grote schuld. Zo'n lening geeft veel stress en drukt de kansen van starters om een hypotheek te kunnen krijgen nog verder."

Daarnaast denken sommigen dat het sociale leenstelsel er niet toe leidt dat de kloof tussen arm en rijk kleiner wordt. Jongeren waarvan de ouders niet financieel bij kunnen dragen aan de studie zullen vaker en meer moeten lenen, dan jongeren waarvan de ouders wel bijdragen aan de studie. Dus de verwachting is dat juist

studenten uit armere gezinnen met een grotere schuld komen te zitten. Ook zijn er mensen die denken dat het leenstelsel een drempel kan vormen voor jonge mensen om aan een studie te beginnen of om langer te studeren.

Leenstelsel deze kabinetsperiode bespreken

Na GroenLinks liet ook de PvdA recentelijk weten dat ze het huidige leenstelsel niet meer steunen. Daarmee is er een meerderheid in de Tweede Kamer die vindt dat het systeem op de schop moet. Deelnemers aan het onderzoek willen hiermee niet wachten tot een volgende regeerperiode. De grote meerderheid (70 procent) vindt dat de terugkeer van de basisbeurs toch in de huidige kabinetsperiode moet worden besproken. Ook de grootste groep VVD-kiezers (51 procent) en D66-kiezers (76 procent) is het hier mee eens.

"Als een Kamermeerderheid voor wijziging is, moet het op de agenda kunnen komen", zegt iemand. Een ander: "Waarom wachten? De schulden van studenten blijven ondertussen groeien."

Studenten ervaren stress en prestatiedruk

Aan het onderzoek deden ook 600 studenten mee die hun studie begonnen op of na 1 september 2015 en die geld lenen bij de overheid. Tweederde (68 procent) voelt prestatiedruk als gevolg van hun lening en een even grote groep (66 procent) geeft aan dat ze stress ervaren als ze denken aan hun studieschuld.

Een student schrijft: "Ik wil al mijn tijd besteden aan mijn studie om de vakken te halen. Maar als ik er niet bij werk, loopt mijn schuld op. Dat is een constante strijd." Een andere student zegt in het onderzoek: "Als ik doorga met studeren zal mijn schuld boven de 40.000 euro uitkomen. Het is straks als een blok aan je been. Je zal altijd de druk ervaren om een lening af te betalen en het kan nadelige effecten hebben op het opbouwen van mijn leven".

7 op 10 voor herinvoering basisbeurs

Waar ben je het 't meest mee eens?

De basisbeurs moet opnieuw worden ingevoerd	71%
Het huidige leenstelsel moet blijven	15%
Weet niet / geen mening	14%

Van de panelleden die bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 VVD hebben gestemd, vindt 56% dat de basisbeurs opnieuw moet worden ingevoerd. 30% vindt dat het huidige leenstelsel moet blijven.

Van de D66-stemmers vindt 80% dat de basisbeurs opnieuw moet worden ingevoerd. 10% vindt dat het huidige leenstelsel moet blijven.

Open antwoord: Licht je antwoord toe.

Voorstanders van de herinvoering van de basisbeurs schrijven vooral dat ze vinden dat je jonge mensen niet met grote schulden op moet zadelen aan het begin van hun volwassen leven. Bijvoorbeeld omdat het 't krijgen van een hypotheek kan bemoeilijken. Ook zijn er panelleden die denken dat het leenstelsel een drempel kan zijn voor jonge mensen om (langer) te gaan studeren. Daarnaast denken sommigen dat het leenstelsel het verschil in stand houdt tussen jonge mensen van wie de ouders de financiële middelen hebben om mee te betalen aan hun studie en studenten van wie de ouders niet bij kunnen dragen. Omdat de laatste groep mogelijk de arbeidsmarkt opkomt met een hogere schuld. Tot slot zien een aantal voorstanders de basisbeurs voor studenten als investering in de toekomst van Nederland.

Panelleden die vinden dat het huidige leenstelsel moet blijven, zien studeren vooral als een investering in jezelf die je later af kunt betalen met een baan waarvoor je hebt gestudeerd. Daarnaast denken sommigen dat het leenstelsel ervoor zorgt dat studenten niet onnodig lang gaan studeren, of dat het voorkomt dat anderen

opdraaien voor het bekostigen van de levensstijl van studenten (bv. naar feestjes gaan of reizen).

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:
"Starten met schulden is geen eerlijke start."

"Jonge mensen die willen studeren moeten niet worden tegengehouden omdat ze opzien tegen de kosten. Studenten beginnen hun carrière met een heel grote schuld. Ze staan bij voorbaat met 3-0 achter."

"Het huidige leenstelsel zadelt studenten met een enorme schuld op die consequenties heeft voor hun toekomst. Het zorgt voor enorm hoge druk onder studenten en vergroot alleen maar de ongelijkheid tussen studenten die komen uit gezinnen met hoge of lage inkomens."

"Studeren moet voor iedereen mogelijk zijn, niet alleen voor jongeren van wie de ouders meer financiële draagkracht hebben. Studenten met weinig geld komen zo op een achterstand die moeilijk in te halen is."

"Zodat de kinderen van minder daadkrachtige ouders ook kunnen studeren en de studenten niet levenslang hun schulden hoeven af te betalen."

"Voor studenten uit gezinnen met lage inkomens is het leenstelsel een drempel om te gaan studeren. Daarnaast is de start op de woningmarkt voor jongeren lastiger bij een hoge studieschuld."

"Teveel jongeren kunnen nu niet gewoon starten zonder grote schulden. En bovendien zorgt het huidige systeem voor een steeds grotere kloof tussen arm en rijk."

"Jonge mensen die willen studeren moeten niet worden tegengehouden omdat ze opzien tegen de kosten. Mijn eigen dochter (laatste klas middelbaar onderwijs) maakt zich nu al zorgen of en hoe ze straks verder moet."

"We willen toch een kenniseconomie? Dan moet je niet gaan bezuinigen op onderwijs! Geef iedereen de kans om te leren en scheldt de basisbeurs kwijt wanneer de opleiding gehaald is net als vroeger."

"Wij zijn als maatschappij gebaat bij een hoog opleidingsniveau. Daar profiteert iedereen van. Dus dat moeten we faciliteren met een basisbeurs."

"Het geld dat nu overblijft wordt niet dusdanig geïnvesteerd dat een student er wat aan heeft, dus dan liever gewoon de beurs terug."

"Het leenstelsel stimuleert om keuzes en tempo in je studie te maken. Je zal er zo niet langer over gaan doen dan nodig is."

"Wij hoeven het uitgaansleven van de studenten niet te financieren."

"Het leenstelsel voorkomt dat studenten op de kosten van de belastingbetaler zomaar wat doen. Als ze er zelf voor moeten betalen, zullen ze betere beslissingen maken."

"Zij zijn het die straks het grote geld gaan verdienen. Daar mogen ze best zelf voor betalen..."

"Gratis geld bestaat niet, via de leenstelsel investeert elke student in zichzelf."

Compensatie

Meesten voor compenseren studenten

Stel dat de basisbeurs opnieuw wordt ingevoerd:
Vind je dan dat studenten die onder het leenstelsel vielen en een schuld hebben opgebouwd gecompenseerd moeten worden?

Ja, ik vind van wel	64%
Nee, ik vind van niet	23%
Weet niet / geen mening	13%

Open antwoord: Waarom vind je van wel of niet?
Voorstanders van compensatie zouden het oneerlijk vinden als studenten uit bepaalde studie jaren geld 'misliepen' door een politieke beslissing, terwijl eerdere en latere studenten wel een basisbeurs ontvingen. Sommige panelleden benadrukken dat ze niet alleen vinden dat studenten met schuld gecompenseerd zouden moeten worden, maar ook studenten die (bewust) geen lening zijn aangegaan.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Een groep studenten benadelen omdat ze toevallig tussen 2015 en 2019 gingen studeren is wel erg cru."

"Anders zijn ze de dupe van wispelturige politiek. Als er meer tijd tussen had gezeten was het anders geweest, maar nu is het een relatief kleine groep die anders als 'proefkonijn' zou zijn ingezet."

"Als de basisbeurs terugkomt zijn wij echt een gedupeerde generatie."

"De volledige basisbeurs moet met terugwerkende kracht worden vergoed aan alle studenten die het misgelopen zijn."

"Ik vind eigenlijk dat alle studenten die onder het leenstelsel vallen gecompenseerd moeten worden. Ongeacht schuld of geen schuld. Ik heb bewust nauwelijks geleend en veel gewerkt in mijn vrije tijd naast school om een grote schuld te voorkomen. Als ik van te voren had geweten dat mijn schuld gecompenseerd zou worden, had ik wel meer geleend en mijn vrije tijd anders besteed."

"Mijn zoon viel nog wel onder de oude regeling. Die heeft een lagere studieschuld dan mijn dochter straks, die moet nu nog 3 jaar studeren. Dat vind ik onterecht."

"Ik ben er een van, maar ik heb zelf gekozen om te studeren, dus betaal ik dat ook graag zelf."

"Jongeren hebben nog zo veel tijd om eventuele schulden af te lossen."

Huidige kabinetsperiode

'Van uitstel komt afstel'

Vind je dat de terugkeer van de basisbeurs tóch in de huidige kabinetsperiode moet worden besproken?

Ja	70%
Nee	18%
Weet niet / geen mening	12%

Van de panelleden die bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 VVD hebben gestemd, vindt 51% dat de terugkeer van de basisbeurs in de huidige kabinetsperiode moet worden besproken. 36% vindt van niet.

Van de D66-stemmers vindt 76% dat het in de huidige kabinetsperiode met worden besproken. 14% vindt van niet.

Open antwoord: Waarom vind je dat?
De meeste panelleden vinden dat de terugkeer van de basisbeurs in de huidige kabinetsperiode moet worden besproken. Ze geven aan dat een meerderheid in de Tweede Kamer nu voor het afschaffen van het leenstelsel is en het daarom niet langer genegeerd kan worden. Ook stellen ze dat hoe verder de politiek het onderwerp vooruitschuift, hoe meer studenten te maken krijgen met een lening en de bijkomende zorgen hierom. En zijn er die denken dat van uitstel afstel komt.

Tegenstanders zeggen dat een regeerakkoord nu eenmaal vaststaat voor een aantal jaar en het kabinet het anders voor allerlei andere kwesties ook open kan breken.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Waarom wachten? De schulden van studenten blijven ondertussen groeien."

"Als een Kamermeerderheid voor wijziging is, moet het op de agenda kunnen komen."

"Van uitstel komt afstel. Er moet nu gehandeld worden voor er nog meer mensen in de schulden komen of niet gaan studeren."

"Omdat het nu speelt en voor problemen zorgt bij studenten. Het is makkelijk om dit door te schuiven naar een volgend kabinet in 2021."

"Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald. Als je vindt dat het leenstelsel niet goed is kan je het beter nu veranderen, om de schade zo veel mogelijk te beperken."

"Ze moeten zich niet verschuilen achter een kabinetsperiode, het is NU nodig."

"Zo snel mogelijk. Studenten van nu zijn onze toekomst van morgen. Als zij straks hun werk moeten doen onder constante druk van een schuld die afbetaald moet worden zonder kans op een eigen woonplek, zie ik het somber in voor de samenleving."

"Afspraak is afspraak. Op andere thema's wordt ook niet aan het regeerakkoord gesleuteld."

"Anders is een regeerakkoord niets waard en kan je alles weer opnieuw onderhandelen."

"Ingevoerd beleid niet van de hak op de tak wijzigen. 2021 is een duidelijke stip aan de horizon."

"We hebben steeds een wispelturig beleid. Laat een maatregel nu toch eens wat langer met rust."

"35 jaar lang 54 euro per maand moet makkelijk terug te betalen zijn."

Baan

'Studeren is geen garantie voor financieel succes'

Ben je het eens of oneens met de volgende stelling:
'Als je hebt gestudeerd, krijg je zo'n goede baan dat je je studieschuld wel kunt afbetalen.'

Eens	31%
Oneens	55%
Weet niet / geen mening	14%

Open antwoord: Waarom vind je dat?
De grootste groep deelnemers is het niet eens met de stelling. Volgens hen geeft een studie niet direct baangarantie. Zo zijn er sectoren waar banen niet voor het oprapen liggen of ben je afhankelijk van hoe de arbeidsmarkt ervoor staat wanneer je afstudeert.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Dat is een onterechte aanname. Het is afhankelijk van je studie en in welke sector je terecht komt."

"Ik wil eerstegraads docent worden. Dit betaalt straks niet goed, maar je moet er wel lang voor studeren."

"Een hoge opleiding is geen garantie meer voor een goede baan. Niemand weet hoe de arbeidsmarkt er in de toekomst precies uit zal zien."

"Voor een groot deel gaat dit op, maar voordat dit bij sommigen het geval is ben je toch al een paar jaar verder. Door de schuld is het voor studenten moeilijker om een leven op te starten."

"Absolute onzin en ook niet het punt. Als je begint met werken moet je je inkomsten kunnen steken in het vormgeven van je toekomst. Geld moet naar het kopen of huren van een huis, auto of investeren in een relatie. Nu wordt het krijgen van kinderen uitgesteld omdat er geen geld voor is."

"De leningen zijn zo torenhoog, dat een student daar jaren mee blijft zitten."

"Tuurlijk kan je het afbetalen. Maar het is gewoon een blok wat aan je been blijft hangen totdat het afbetaald is. Tot die tijd kan je bijvoorbeeld minder lenen om een huis te kopen en je bent elke maand een bepaald bedrag kwijt om die schuld af te lossen."

"Studeren is geen garantie voor financieel succes. Studeren is niet alleen voor een baan, maar ook voor ontwikkeling."

"Als wij zouden kunnen voorspellen dat iedere afgestudeerde de komende 30 à 35 jaar een goede baan zou krijgen of behouden dan konden wij de economie van de komende 30 à 35 jaar ook voorspellen. Maar dat is niet zo. Ook hoogopgeleiden kunnen werkloos raken."

"De arbeidsmarkt is constant in beweging. Er kan een crisis komen waardoor een geleerde econoom bij wijze van spreken ineens schoonmaakwerk moet gaan doen. Er kunnen banen verdwijnen door technologische ontwikkelingen. Je kan nooit garanties geven."

"Zelf heb ik vroeger ook gestudeerd met een gedeeltelijk leenstel. Na afloop verdiende ik voldoende om deze terug te kunnen betalen"

"Als je een bruikbare studierichting hebt gevolgd en echt aan het werk wilt, lukt dat zeker."

Ervaring lenen

'Ik maak me druk over het kopen van een huis'

De volgende vragen zijn gesteld aan hbo en wo studenten die begonnen zijn op of na 1 september 2015, en die geld lenen bij DUO (gebruik maken van het leenstelsel) (n=613)
Geef aan of je het eens of oneens bent met de volgende stellingen:

	Eens	Oneens	Weet niet / geen mening
Zonder de mogelijkheid om geld te lenen zou ik niet kunnen studeren	68%	28%	4%
Ik heb er geen moeite mee om geld te lenen voor mijn studie	35%	60%	5%
Ik ervaar regelmatig stress als ik denk aan mijn studieschuld	66%	29%	5%
Ik vind het verleidelijk om meer te lenen dan ik eigenlijk nodig heb	41%	54%	5%
Ik voel prestatiedruk als gevolg van mijn lening	68%	27%	5%

In hoeverre maak jij je zorgen of je straks je lening terug kunt betalen?

Zorgen	56%
Geen zorgen	41%
Weet niet / geen mening	3%

Open antwoord: Hoe hoog is /wordt je lening aan het eind van je studie en verwacht je die in de toekomst te kunnen terugbetalen? Licht je antwoord toe.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Ik zit nu al op bijna 30.000 euro. Ik doe een media opleiding, dan is het maar de vraag of je er überhaupt werk in kan vinden straks."

"Tussen de 20.000 en 30.000 euro. Wat ik eventueel niet kan terugbetalen zal worden kwijtescholden na 30 jaar. Wel maak ik mij druk over het eventueel kopen van een huis."

"Ik heb al anderhalf jaar niet gekeken hoe hoog mijn schuld is. Ik heb me al teveel nachten in slaap gehuild door de stress om mijn studieschuld. Ik wil er niet aan denken, dit zorgt alleen maar voor meer stress waardoor ik mij niet op mijn studie kan focussen."

"Enkele duizenden euro's, omdat ik alleen leen wat ik echt nodig heb. Hierdoor onderneem ik niet veel sociale activiteiten naast mijn studie, maar zo blijft het maandelijks bedrag wat ik terug moet betalen na mijn studie zo klein mogelijk."

"Mijn lening is ongeveer 6000 euro, dat is prima te overzien. Ik heb wel veel moeten werken om het bedrag zo laag te houden."

"Het zal tussen 25 en 30 duizend euro eindigen. Dat is nog vrij gemiddeld. Ik verwacht dit wel in 35 jaar terug te kunnen betalen, maar ik denk dat het enorm veel problemen gaat opleveren bij het kopen van een huis."

"Waarschijnlijk rond de 30.000 euro. Ik heb vakken gevolgd in het buitenland waar leven erg duur is. Maar ik vind het nog steeds de moeite waard dat ik ben gegaan."

"€72.000 ongeveer. Ik studeer op dit moment theoretische natuurkunde en verwacht hierna vrij gemakkelijk een goede baan te vinden. Hierdoor maak ik mij vrijwel geen zorgen om mijn lening af te betalen, hoewel ik me zeer goed voor kan stellen dat dit voor anderen wel een grote zorg zal zijn."

"De verwachting is dat mijn studieschuld na 6 jaar studeren 21.000 euro is. Ik studeer geneeskunde, waarbij de baangarantie best goed is. Ik maak me geen zorgen dat ik in de knel kom met het afbetalen van de studieschuld. Waar ik me wel zorgen om maak is de mogelijkheid om bijvoorbeeld een hypotheek af te sluiten. Hoeveel invloed zal dat gaan hebben?"

"Ik verwacht straks een studieschuld van 30.000. Ik hoop straks bruto zo'n 3000 te verdienen en kan daarmee een groot deel terugbetalen, maar kans om te sparen blijft er eigenlijk niet over."

"Op dit moment leen ik maximaal om een beetje een financiële buffer op te bouwen. Zodra ik op kamers ben, een nieuw baantje heb gevonden in mijn nieuwe studentenstad en ik een beetje extra geld achter de hand heb, schroef ik mijn lening weer naar beneden. Ik verwacht dat zelfs als ik zo min mogelijk leen, ik nog steeds met een schuld van 20 tot 25 duizend euro kamp."

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Aan het onderzoek, gehouden van 6 tot en met 11 september, deden 23.432 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee. Het onderzoek is na weging representatief voor zes variabelen.

Aan het onderzoek deden ook 613 studenten mee die hun studie begonnen op of na 1 september 2015 en die geld lenen bij de overheid.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker Lotte Kamphuis: lotte.kamphuis@eenvandaag.nl.

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 55.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 60 tot 70 procent van de panelleden.

De resultaten van het EenVandaag Opiniepanel worden gepresenteerd door Gijs Rademaker en Joyce Boverhuis in EenVandaag (ma-za 18:15 uur, NPO1)

